

УДК 378

РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

**Молотай Лілія Антонівна,
Пасечник Світлана Володимирівна**

ст. викладачі

Хмельницький національний університет

м. Хмельницький, Україна

lilia_mol@ukr.net

pasechnyksvitlana19@gmail.com

Анотація: В статті досліджено методи та форми навчання, що сприяють реалізації міжпредметних зв'язків на основі інтегрованого підходу. Розглянуто методологію CLIL, яка засновується одночасно на двох фокусах: навчальній дисципліні та іноземній мові, що створює можливості для їхнього одночасного викладання і вивчення.

Ключові слова: інтегроване навчання, міжпредметні зв'язки, методологія CLIL.

Вступ. Умовою успішної професійної діяльності фахівця в сучасному світі є активне володіння іноземною мовою, зокрема англійською, на рівні професійної комунікації. Сьогодні вивчення іноземних мов сприяє реалізації таких напрямків професійної діяльності, як ознайомлення з новими технологіями, науковими гіпотезами і тенденціями, видатними інноваціями в галузі техніки; встановлення контактів з іноземними фірмами, підприємствами, навчальними закладами; підвищення рівня професійної компетенції фахівців. Володіння іноземною мовою є потребою сучасного інженера, технолога чи дизайнера.

У зв'язку із цим, особливого значення набуває викладання іноземної мови на немовних спеціальностях. На сьогодні вимоги до підготовки фахівців постійно підвищуються, але проблема полягає у обмеженій кількості годин, що виділяються в рамках робочих навчальних програм на практичні заняття з іноземної мови для відповідності цим вимогам. Відповідно до навчальної програми мовна підготовка майбутніх фахівців відбувається на першому курсі, коли вивчаються, в основному, дисципліни загальної підготовки, і, лише частково, на четвертому. В той час як дисципліни професійної підготовки студенти починають вивчати на другому

курсів. В період навчання в магістратурі кількість практичних занять зменшується, хоча саме на цьому етапі майбутні фахівці активно долучаються до засвоєння норм та цінностей професійної діяльності.

Тому виникає потреба у пошуку нових підходів до вивчення іноземної мови. Один із них це інтегроване навчання.

До ідеї міжпредметної інтеграції зверталися різні науковці. Суттєвий вплив на запровадження в освітньому процесі міжпредметних зв'язків був здійснений завдяки працям І.П. Павлова. Дослідження Л.В. Виготського, А.Р. Лурія, А.В. Запорожця, П.Я. Гальперіна, В.В. Давидова, Д.Б. Ельконіна, О.М. Леонтьєва безпосередньо стосувалися питань ролі інтеграції у засвоєнні знань, формуванні умінь та навичок. Питанням взаємозв'язку гуманітаризації та інтеграції загальної освіти займалися В. Розумовський та Л. Тарасов. Сьогодні питання інтеграції в освіті переосмислюються у зв'язку із впровадженням компетентнісного підходу до організації і проведення занять та глобальною інформатизацією освітнього середовища. Наукові дослідження з цієї проблеми були висвітлені у роботах І.Д. Бега, І.М. Богданової, І.М. Дичківської, М.Г. Іванчука, В.О. Кірсанової, І.В. Фурси та інш. Інтегроване навчання дає змогу для вільного вибору змісту, теми, прийомів, які застосовуються в освітньому процесі. Інтеграція знань передбачає перетворення традиційного змісту освіти. Проте механізми реалізації інтегрованого навчання ще недостатньо розроблені і потребують детального опрацювання.

Мета роботи. Метою даної статті є дослідити методи та форми навчання, що сприяють реалізації міжпредметних зв'язків на основі інтегрованого підходу.

Результати і обговорення. Міжпредметні зв'язки – поняття складне і багатоаспектне. Його розглядають як взаємну погодженість навчальних програм, наступність у розвитку наукових знань, взаємозв'язок між компонентами предметної структури освіти, дидактичну категорію, дидактичний принцип, дидактична умова, форму інтеграції тощо.

Сучасний світ змінюється миттєво, як ніколи раніше. Глобалізація та перехід на цифровий формат життя змушують педагогів та викладачів відшукувати нові засоби та прийоми для якісного сприйняття учнями інформації. Як донести інформацію до сучасної дитини і бути почутим? Як мотивувати сучасну дитину на плідну розумову діяльність? Як навчити її збалансованому існуванню у світі сучасних технологій?

Думка про об'єднання декількох різних підходів та поглядів на одну й ту саму тему в рамках одного предмету, не є принципово новою. К.Д. Ушинський зазначав, що “це закон різноманітності в єдності – таким чином єдність здійснюється в різнобарвності, а різнобарвність живе єдністю – це є законом розуму”.

За його думкою одним із прискорених шляхів отримання високої якості знань є об'єднання дисциплін, що вивчаються. Це поєднання потребує порядку і єдності, узгодженості між взаємодіючими елементами знань. Він наголошував на тому, що до тих пір, поки різні предмети навчального курсу будуть викладатися, ніби зовсім не знаючи про існування один одного, а освітній процес не буде суттєво впливати на духовний розвиток дітей; до тих пір навчання не буде захоплюючим, органічним процесом психічного розвитку, а натомість перетвориться на нестерпно нудну працю і для наставника, і для учня.

Я.А.Коменський в своїх працях приділяв значну увагу можливості взаємопов'язати предмети, що викладаються. Але при цьому освітній процес не має перетворитися на беззмістовне вивчення незрозумілих понять. “Іноді учням знання подаються в предметах, яких вони не розуміють...звідси труд викладання і вивчення стає тяжким та приносить незначні плоди”. Великий дидакт наголошував на створенні освітнього процесу, який буде зрозумілим для учнів таким чином, щоб вони були здатні опувати нові знання.

Необхідність об'єднаного підходу до організації освітнього процесу він пояснював таким чином, що всі знання виростають з одного коріння –

навколишньої дійсності, мають між собою зв'язки, а тому повинні вивчатися у зв'язках.

Як зазначалося, сьогодні педагогічна інтеграція вважається одним із важливих дидактичних засобів підвищення ефективності освітнього процесу.

За останні роки в науковій літературі з'явилося досить багато досліджень, які описують досвід використання предметно-мовного інтегрованого навчання, а також обговорюються питання ефективності застосування CLIL-методів (Content and Language Integrated Learning) в навчальних процесах вищої школи. Безпосередньо термін був введений Д. Маршем для визначення методології інтегрованого викладання предмету та іноземної мови. Підхід засновується одночасно на двох фокусах: навчальній дисципліні та іноземній мові, що створює можливості для їхнього одночасного викладання і вивчення. Як результат, студенти покращують знання з певної дисципліни та свої мовні й комунікативні навички.

Д.Койл формулює основні принципи методології інтегрованого викладання предмету та іноземної мови:

- Content – зміст (отримання та розуміння нових знань та вмінь). Відповідно до даного принципу головним в навчальному процесі є вивчення змісту певної дисципліни та отримання знань і вмінь з дисципліни, через іншу мову, а не іншою мовою.

- Communication – комунікація (взаємодія, процес навчання як користуватися мовою та використання мови для набуття знань). Другий принцип визначає мову як джерело для комунікації та навчання.

- Cognition – пізнання (участь в процесі мислення та розуміння, вирішення проблемних ситуацій). Третій принцип полягає у тому, що CLIL має активізувати пізнавальні здібності студентів через розвиток базових навичок міжособистісної комунікації та навчально-пізнавальних мовних компетенцій.

- Culture/ Citizenship – спрямування до міжкультурного взаєморозуміння та зростання громадянської самосвідомості. Оскільки мова, мислення та

культура взаємопов'язані, даний принцип припускає можливість використання у інших культурах через навчання мовою цих культур.

Використання методики CLIL у різних країнах дозволило визначити її плюси, а також певні проблеми її впровадження в навчальний процес. Серед проаналізованих позитивних сторін вищезазначеної методики слід відзначити підвищення мотивації до вивчення іноземної мови, цілеспрямованість до оволодіння іноземною мовою для вирішення конкретних комунікативних задач, пріоритетність надбання умінь для спілкування іноземною мовою у професіональному контексті, занурення у штучно створене мовне середовище, засвоєння специфічних термінів, певних мовних конструкцій і розширення словникового запасу.

Методологія CLIL має багато технологій, серед яких: мовний табір, обмін студентами, виконання місцевих проєктів, виконання міжнародних проєктів, навчання і робота за кордоном, вивчення одного або кількох предметів іноземною мовою, часткове занурення, повне занурення.

CLIL – це методологія, що навчає іноземній мові не заради самого навчання іноземній мові та можливого використанню мови колись в майбутньому, вона дозволяє використовувати мову вже сьогодні, зараз, при вивченні предмету, його усвідомленні, розумінні міждисциплінарних зв'язків.

Використання технології CLIL в процесі навчання студентів буде проходити набагато ефективніше, так як студенти вищого навчального закладу, особливо старших курсів, мають глибші знання з фахових предметів і мають більшу мотивацію щодо активного оволодіння англійською мовою саме фахового спрямування та розвитку комунікативних навичок. В даному випадку інтеграція предметного змісту фахової дисципліни з цілями навчання іноземній мові буде прийнятною, так як в такому випадку переваги навчання через зміст (CLIL) зможуть проявитися найбільшим чином. Можливо і постане колись питання вибору між застосування CLIL технологій та традиційною професійно-орієнтовану методику навчання (ESP)

в немовних вищих навчальних закладах. Завданням при вивченні іноземної мови в рамках професійної сфери спілкування є формування готовності студентів до її використання як засобу загальнокультурного розвитку, самоосвіти і професійного самовдосконалення. Застосування технології CLIL дозволить домогтися наступних результатів навчання, які варто розглянути з позицій основних елементів технології CLIL.

1. Зміст. Предметно-тематичний зміст курсу вибудовується з опорою зміст дисциплін економічного профілю. Навчальний матеріал, підібраний з акцентом на предметний зміст допоможе, з одного боку – активізувати вже наявні знання з предмету, а з другого – сформувати у студентів поглиблені знання в рамках предметних областей спеціальностей, які вони здобувають. Обсяг мовленнєвого матеріалу для вивчення є досить великим, що сприятиме поповненню лексичного запасу предметної термінології.
2. Комунікація. Основними комунікативними завданнями є вдосконалення іншомовної компетенції студентів в професійній (економічній) сфері, а також застосування іноземної мови як засобу отримання та розширення професійних знань та їх використання в практичній роботі на міжнародному рівні. При організації навчання з використанням технології CLIL, під час роботи з професійними текстами, студенти роблять судження, порівнюють, протиставляють, описують процеси і явища, висловлюють свою точку зору по темі.
3. Мислення. Технологія CLIL допомагає вдосконалювати когнітивні вміння студентів у взаємозв'язку з комунікативними, організаційними і творчими вміннями. Це відбувається за рахунок активного застосування завдань пошукового, проблемного і творчого характеру, для виконання яких студентам необхідно виконувати дії актуалізації, перенесення, синтезу, оцінки. У цьому процесі студенти застосовують раніше засвоєні знання і вміння в нових ситуаціях. Для досягнення цих цілей викладачами застосовуються завдання з пошуку і критичної оцінки інформації, аналітичне читання і письмо, завдання по виділенню головного, порівняння, знаходження зв'язків. Завдання можуть бути і творчого характеру – подання

обробленої інформації у вигляді есе, доповіді, презентації, розробки бізнес проектів. 4. Культура. Автентичні матеріали, які використовуються на заняттях, є основою створення штучного мовного середовища. Можна розглядати різноманітні економічні теми з позицій різних культур з урахуванням відмінностей в сприйнятті соціально-економічної дійсності і реалій у представників різних країн. Розуміння особливостей, схожості та відмінностей окремих культур в майбутньому зможе допомогти студентам ефективніше соціалізуватися в сучасному полікультурному просторі, краще зрозуміти власну культуру і стимулювати її збереження і розвиток. Окрему увагу варто приділити розробці та створенню навчальних посібників на основі CLIL, враховуючи окремі аспекти, а саме: теми що розглядаються, повинні відповідати рівню підготовки студентів; активізувати раніше отримані ними знання; рівень складності економічних текстів не має перевищувати рівень мовної підготовки студентів; посібник має стимулювати проектно-дослідницьку діяльність.

Використання мови і засвоєння предмета відбувається природним шляхом в реальних життєвих ситуаціях інтегровано з усім процесом навчання. Таким чином, всі предмети і мови підтримуються обопільно. Незважаючи на те, що в методиці CLIL вчитель-предметник повинен навчати учнів певного предмету іноземною мовою, систематичного навчання мови від учителя-предметника не потрібно: у фокусі навчання – предмет (знання предмета і навички), а також мова і методика навчання, що визначають форму навчання. Навчання, застосування мови, мислення нерозривно пов'язані між собою. Оскільки знання і навички закріплюються, коли вони використовуються, то вчитель створює можливості для розвитку мови за допомогою завдань, заснованих на предметі, безпосередньо не акцентуючи увагу на навчанні мови. Використовуючи методику спільного навчання, студенти вчаться працювати разом, розвивають соціальні навички (наприклад, як запитати або запропонувати свою допомогу і т.д.), підвищується самооцінка, оскільки спільна робота виконується швидше і

краще, виникають цікаві ідеї. В результаті спільного обговорення розширюється і закріплюється словниковий запас, розвивається креативне і критичне мислення, з'являється очевидна мета застосування нових знань мови. У CLIL рекомендується застосовувати по можливості багато методів навчання, що ґрунтуються на завданнях. Завдання на предметних уроках також використовуються, однак у CLIL необхідно стежити, щоб у них обов'язково була присутня діяльність, що розвиває знання іноземної мови, активну розумову діяльність і взаємодію. Педагоги визнають, що доти поки учні звикають активно брати участь на уроці, складно поєднувати цілі мовних і предметних навичок: висловлюватися, обговорювати, використовувати отриману інформацію і за допомогою цього практично оцінювати свої знання і навички. При використанні CLIL повинні бути дотримані такі умови: • достатня кількість часу; • педагоги свідомо стежать за двома процесами (розвиток предметних знань і комунікативної компетентності) і, за необхідності, уповільнюють темп і додатково пояснюють матеріал; • свідомо і гнучка спільна робота між вчителями мови і вчителями-предметниками.

Проведений аналіз запровадження технології CLIL дозволив нам розробити схему типового уроку інтегрованого навчання предмету і мови, яка виглядає так: 1) вступне обговорення, пов'язане з темою уроку: учнів готують до сприйняття матеріалу з предмету, визначають, які мовні навички вони будуть розвивати; 2) з'ясовуються попередні знання учнів, упорядковується наявна інформація під керівництвом вчителя; 3) учням пропонується перелік слів з перекладом, які будуть використані під час вивчення теми; 4) учні самостійно читають короткий текст, знаходять в тексті певну інформацію з теми, виділяють ключові слова та порівнюють їх дефініції із словником; 5) в груповій роботі порівнюється інформація, отримана учнями під час читання, прочитане використовується з метою аналізу, складання схем та діаграм на основі прочитаного; 6) учням задають питання, які потребують критичного/ конструктивного мислення, щоб

поліпшити загальну і мовну роботу групи ; 7) учні знайомляться з малюнками, анімацією або відео з теми предмета та дають усні коментарі, відповідають на запитання, виконують вправи; 8) переглядається мета уроку або очікувані результати, аналізують їх ступінь досягнення, а також визначаються подальші кроки. Дуже ефективним в СЛІ є використання інтерактивної дошки. Інтерактивна дошка дозволяє використовувати на уроці одночасно зображення, текст, звук, відео, ресурси Інтернет та інші необхідні матеріали.

Висновки. Сьогодні існує нагальна потреба у розробці інтегрованих проблемно орієнтованих навчальних курсів нового покоління, а це вимагає міждисциплінарного синтезу та об'ємного поліпредметного системного бачення. У зв'язку з цим виникає необхідність переструктурування змісту навчальних предметів з позицій інтегрованого підходу

Список літератури

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
2. Інтегративний та компетентнісний підхід до викладання предметів. Методичний альманах / За ред. Плясецької С.О. Таврійськ : ЗОШ №5, 2017. 109 с.
3. Кулішов В.С. Теоретичні і методичні аспекти проведення інтегрованих занять у закладі професійної освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2021. 68 с.
4. Сажко Л.А. Інтегративна основа навчання іноземних мов / Л.А. Сажко // Вісник київського лінгвістичного університету. Сер. «Педагогіка і психологія». Вип. 19. – Київ: КНЛУ, 2011. – С. 18–25.
5. Тарнопольський О.Б. Навчання через зміст, змістовно-мовна інтеграція та іншомовне занурення у викладанні іноземних мов для професійних цілей у

немовних вишах / О.Б. Тарнопольський // ISSN 1817-8510 Іноземні мови
№3/2011, с.23-27

6. Ушинський К. Д. Посібник для викладання за «Родним словом» / К. Д.
Ушинський // Вибрані пед. твори. – К.: Рад. школа, 1949. – 418 с.

7. Формування змісту професійного навчання кваліфікованих робітників з
інтегрованих професій: методичний посібник / П.Г.Лузан, Ю.І.Кравець, Т.В.
Пятничук. К.: Інститут ПТО НАПН України, 2012. 136с.